JAZYKOVEDNÝ ČASOPIS, 2016, roč. 67, č. 3

LEXIKÁLNA REDUPLIKÁCIA A SLOVENČINA

JANA SOKOLOVÁ
Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

SOKOLOVÁ, Jana: Lexical Reduplication and Slovak Language. Journal of Linguistics, 2016, Vol. 67, No 3, pp. 247 – 271.

Abstract: The study deals with lexical reduplication which has the status of a peripheral, yet legitimate way of how vocabulary is enlarged in the Slovak language. Its result is a reduplicate, a paradigmatically formed unit which – as a whole – is a reflection of its part. Reduplication (in a wider sense) is defined by a semasiological aspect, particularly in the context of structural isomorphism and distinguishing of a reproductive, replicative and reduplicative type (in a narrow sense) with the use of integrative and integrative-modificatory onomasiological categories. The core of the reduplicates is formed by a determinative type of appositional names. Reduplication is a rich source of mimémata and pragma-lexemes. Reduplicates bring a new quality into the lexicon, the quality with specific semantics and pragmatics which oscillates around the pragmatic principle of relevance and amplification. Ethno-significative model 'X-neX' is typical for the Slovak language; and the presence of vocalic and echo reduplicates points at the conceptual unification which is of a more universal nature.

Key words: reduplication, Slovak language, semasiology, onomasiology, pragma-lexeme

Venujem Viktorovi Krupovi

ÚVOD

Reduplikácia patrí k široko frekventovaným gramatickým a slovotvorným spôsobom. Podľa údajov Carla Rubina (*World Atlas of Language Structures*; online: http://www.wals.info) z 368 analyzovaných jazykov sveta až 85 % vykazuje produktívnu reduplikáciu. Z toho v 278 jazykoch sa realizuje aj úplná, aj čiastočná reduplikácia, 35 jazykov má len úplnú reduplikáciu a bez produktívnej reduplikácie je 55 jazykov (t. j. 15 %). Patria k nim flektívne jazyky syntetického aj analytického typu, akými sú slovanské, germánske, románske a iné jazyky. V súvislosti s reduplikáciou v angličtine sa s obľubou citujú slová Davida Crystala: „Reduplication is not a major means of creating lexemes in English, but it is perhaps the most unusual one" (Crystal, 2003). K povedanému dodávame: reduplikácia v slovenčine je síce periférnym, ale nositeľmi jazyka akceptovaným a využívaným prostriedkom pragmatikálnej lexikalizácie a frazeologizácie.[1]

[1] V tomto príspevku sa zameriame len na lexikálnu reduplikáciu. Ilustratívny materiál je z jazykov: agulčina (agul.), angličtina (angl.), arabčina (arab.), arménčina (arm.), bantuské jazyky (bantu), bikolči-

DE GRUYTER OPEN
DOI 10.1515/jazcas-2017-0011

Reduplikácia sa považuje za jeden z fylogeneticky najstarších slovotvorných postupov a pravdepodobne súvisí s vývinom ľudskej reči a druhej signálnej sústavy. Množstvo slov, ktoré pomenúvajú rodinné vzťahy, vzniklo v ranej fáze vývinu jazyka práve replikáciou jednej slabiky. Ide o slová typu *mama*, *tata*, *teta*, *baba*, *deda*; ruš. *мама*, *папа*, *тятя* (otec nárečo.), *дядя*, *няня*; ukr. *мама*, *тато*, *баба*, *ляля*; blr. *мата*, *баба*, *дзедзя* (*dedo*) a pod.[2] V rečovej ontogenéze dieťaťa v období medzi 12. až 18. mesiacom života dvojslabičné výrazy typu *cucu*, *cica*, *bábo*, *bobo*, *bibi*, *tutú*, *čača*, *kaka*, *nono*, *papá*[3] patria medzi prvé slová na úrovni znaku. Ide o tzv. kánonické džavotanie (canonical babbling, reduplicated babbling). V detskej reči pod vplyvom analógie dvojslabičnú podobu nadobúdajú dokonca aj niektoré monosylabické slová, napr. v nem. *bebe* – Bär, *baubau* – Bauch (Dressler et al., 2005, s. 462 – 463).

Medzi prirodzené predpoklady reduplikácie patrí jej imitatívna podstata. Veľkú časť reduplikátov tvoria mimématy, napodobeniny (Čermák, 2010, s. 20), ktoré sú stvárnené tak, aby sa vnímaním ich formy zobrazilo vnímanie objektov, ktoré sa premieta do ich významov. Onomatopoické reduplikáty tu tvoria tri tematické skupiny, pre ktoré má japončina samostatné pomenovania – giseigo (imitovanie zvukových prejavov zvierat), giongo (napodobňovanie reálnych zvukov) a gitaigo (opis vizuálnych, hmatových a iných vnemov). Adekvátne zachytenie akustických signálov a ich znakové spracovanie jazyky reflektujú v intenciách vlastných fonologických systémov. Preto čvirikanie vrabcov v slov. znie *čviri-čviri*, resp. *čvirik-čvirik*, v ruš. *чик-чирик*, resp. *чирик-чирик*, v ukr. *цвірінь-цвірінь*, v tur. *cik cik cik*. Napodobňovanie zvukov pri bozkávaní má v slov. podobu *ctuk-ctuk*, v ruš. *чмок чмок*, v ukr. *цьом-цьом* a v tur. *tucuk tucuk*. Reduplikácia sa tu asociuje s jazykovým ikonizmom a priamou referenciou, lebo hlásky jazyka sa tu nevyužívajú iba na rozlišovanie významu, lež aj na konštruovanie korelátov či analógov referentov (Krupa, 1992, s. 27). Zjavne ikonicky je motivované rozlišovanie smiechu, porov. lexémy označujúce hlasný smiech *cha-cha-cha*, *cho-cho-cho*; v ruštine *ха-ха-ха*, *хо-хо-хо*, *хохот*, *хохотать*; v ukr. *ха-ха-ха*, *го-го-го* a lexémy označujúce tichý, zdržanlivý smiech

---

na (bikol.), bieloruština (blr.), bulharčina (bulh.), čeština (češ.), čínština (čínš.), dinka, francúzština (fran.), indonézština (indonéz.), japončina (japon.), kanuri (kan.), kazaština (kazaš.), kwamera (kwam.), latinčina (lat.), maďarčina (maď.), malajčina (malaj.), maorijčina (maor.), nemčina (nem.), ruština (ruš.), slovenčina (slov.), španielčina (špan.), taliančina (tal.), turečtina (tur.), turkana (turk.), tuviančina (tuv.), ukrajinčina (ukr.). Príklady z východoslovanských jazykov sú konzultované s lektormi – О. Геращенко (ukr.), А. Калечыц (blr.), Е. Евпаком (ruš.), príklady z ostatných jazykov sú prevzaté z prác uvedených v bibliografii.

[2] Porov. japon. *čiči* (otec); v čínštine sú reduplikáciou utvorené pomenovania súrodencov na osi mladší – starší, porov. *gège* (starší brat), *jiějie* (staršia sestra), *didi* (mladší brat), *mèimei* (mladšia sestra), v bikolčine je hypokoristické pomenovanie najmladšej dcéry *néné* a najmladšieho syna *nónoy*.

[3] Podobne: ruš. *би-би* (auto), *соса* (cumlík), *ляля* (dieťa), *ням-ням* (cukrík), *кис-кис* (mačka); ukr. *вава* (ranka), *цяця* (niečo pekné), *сося* (cumlík), *цюця* (psík); blr. *вава* (ranka), *ляля* (bábika), *цюця* (psík), *ква-ква* (žaba), *рох-рох* (prasa); fran. *afaf* (žirafa), *papama* (pyžama), *wawar* (au revoir); nem. *nana* (nos).

– *chi-chi-chi*, *chichot*, *chichotať sa*; ruš. *хи-хи-хи*, *хихиканье*, *хихикать*; ukr. *хи-хи-хи*, *хихотіти*; blr. *хі-хі-хі*, *хіхікаць*.

Reduplikácia sa v slovenskej lingvistickej tradícii poníma výrazne semaziologicky, a to ako opakovanie slovného koreňa alebo celého slova (Mistrík, 2002). V českej lingvistike je interpretovaná širšie – z pohľadu aj onomaziológie, aj semaziológie. František Čermák do reduplikácie zahŕňa (a) kongruenciu (napr. gramatických kategórií adjektíva podľa nadradeného substantíva); (b) konverziu (výsledok prechodov medzi slovnými druhmi); (c) zdvojenie (hlások, slabík, morfém a pod. majúcich rôznu funkciu; porov. Čermák, 1997, s. 376). Spojenie formálneho aj významového aspektu je evidentné aj v klasifikácii reduplikácie Oľgy Ju. Kriučkovej (Крючкова, 2000), prepojenie funkčnej a štruktúrnej stránky opakovania a reduplikácie nachádzame u Anny Wierzbickej (Вежбицка, 1999). Reduplikácia sa vo výskumoch z Grazu poníma z aspektu gramatiky, porov. definíciu: „... a reduplicative construction is a set of at least two linguistic forms F and F' in a paradigmatic, i.e. non-suppletive morphological relation in which F' contains a segment or a sequence of segments, which is derived from a non-recursive repetition of (a part of) F. Reduplication exists if a specific grammatical form makes systematic use of reduplicative constructions" (http://reduplication.uni-graz.at/).

TYPY REDUPLIKÁCIE[4]

Typológia reduplikácie je teda rôznorodá a v tom-ktorom jazyku vykazuje isté jazykové preferencie. Sharon Inkelas (2012) vymedzuje v jazykoch s produktívnou reduplikáciou čiastočnú reduplikáciu, úplnú reduplikáciu, echovú reduplikáciu, synonymickú reduplikáciu a syntaktické opakovanie. V maďarskej literatúre (porov. Brdar – Brdar-Szabó, 2014) sa uvádza úplná reduplikácia (*sok-sok*, *alig-alig*, *néha-néha*), rytmicky motivovaná reduplikácia (*tarka-barka*), ablautová reduplikácia (*rissz-rossz*, *gidres-gödrös*) a parciálna reduplikácia (*icipici*, *icilipicili*, *iciripiciri*). V angličtine Jila Ghomeshi et al (2004, s. 308) uplatňujú delenie: detská reč (*choo-choo*), čiastočná reduplikácia (*hap-hap-happy*), znevažujúca (deprecative) reduplikácia (*table-shmable*), rýmová reduplikácia (*willy-nilly*), ablautová reduplikácia (*riff-raff*) a intenzitná reduplikácia (*You are sick, sick, sick*!). Charles A. Kauffman (2015) rozlišuje

[4] V domácej aj zahraničnej lingvistike sa stretávame s viacerými označeniami tak procesu reduplikácie, ako aj jej výsledku, porov. reduplikácia, replikácia, opakovanie, zdvojovanie, tautológia, iterácia; angl. reduplication, iteration, re-iteration, repetition, doubling; ruš. редупликация, повторение, удвоение. Na účely interpretácie budeme reduplikáciu ponímať metonymicky, t. j. jednak ako reduplikáciu v širokom zmysle slova a jednak ako reduplikáciu v užšom zmysle slova. To znamená, že terminologicky budeme rozlišovať: **replikáciu** (reduplikáciu slabík a morfém), **reduplikáciu** (reduplikáciu lexém v rámci kompozít, apozít a dvojslovných frazeologizových spojení), **iteráciu** (reduplikáciu kumuláciou, syntaktickým ad hoc opakovaním lexém) a **tautológiu** (reduplikáciu v konštrukciách typu ‚X je X'; porov. Sokolová, 2015).

úplnú reduplikáciu, čiastočnú reduplikáciu, reduplikáciu v detskej reči, rýmovú reduplikáciu, ablautovú reduplikáciu, onomatopoickú reduplikáciu, propriálnu reduplikáciu a shm-reduplikáciu (znevažujúcu reduplikáciu). V ruštine О. Ю. Крючкова (2000; 2004) vymedzuje úplnú reduplikáciu (*белый-белый*), neúplnú reduplikáciu (*улюлю*), divergentnú reduplikáciu (*такой-сякой*), rozšírenú reduplikáciu (*чёрный-пречёрный*) a synonymickú reduplikáciu (*дочурочка*).[5] Филипп Р. Минлос (2004) vyčleňuje motivovanú reduplikáciu (*шалтай-болтай*, *танцы-шманцы*) a nemotivovanú reduplikáciu (*тринджи-брынджи*, *тары-бары*, *кундры-мундры*).

Východiskom pre klasifikáciu v slovenčine môže byť štatút reduplikácie ako síce okrajového, ale legitímneho spôsobu rozširovania lexikálnej zásoby. Výsledkom je reduplikát, t. j. paradigmaticky ukotvená jednotka, ktorá ako celok je reflexiou svojej časti. Reduplikáciu budeme vymedzovať v jej semaziologickom aspekte, a to v kontexte prejavov štruktúrneho izomorfizmu, ktorého kľúčovou stránkou je princíp podobnosti. Štruktúrny izomorfizmus stavia na kontrastnom vzťahu medzi formou bezpríznakového pendanta (motivanta, t. j. reduplikanta) a formou príznakového člena (reduplikátu). Miera podobnosti predurčuje typ reduplikátov (lexikálnych aj frazeologizovaných), takže sa rozlišujú úplné reduplikáty, založené na princípe totožnosti, a neúplné reduplikáty, ktoré reflektujú mieru podobnosti. V rámci neúplných lexikálnych reduplikátov budeme ďalej rozlišovať symetrické (vokalické a konsonantické) a asymetrické reduplikáty (reduplikáty adičného a subtrakčného podtypu).

Štruktúrny izomorfizmus v rámci reduplikácie vykazuje tieto typy: (A) segmentálny (adičný) izomorfizmus: pravnuk → *prapravnuk*; (B) konjunkčný izomorfizmus: len → *len-len*; (C) konjunkčno-modifikačný izomorfizmus: číry → *číročíry*, svätý → *svätosvätý*, krížom (prísl.) → *krížom-krážom*; (D) konjunkčno-segmentálny izomorfizmus: kamarát → *kamarát-nekamarát*, starý → *starý-prastarý*, málo → *málo-pramálo*; (E) kolokačno-modifikačný izomorfizmus: div → *div divúci*, roky → *roky rokúce*; (F) defektný izomorfizmus: Ø → *virvar,* Ø → *kuskus*, Ø → *kankán*.

Ako vidieť, typy vykazujú buď pravú (progresívnu) reduplikáciu, t. j. takú, ktorá sa rozvíja smerom doprava, takže replikovaná časť je napravo od motivanta, alebo ľavú (regresívnu) reduplikáciu (replikovaná časť je vľavo od motivanta).[6] Ľavá reduplikácia je typická pre kompozitá, pravú má väčšina apozít (Sokolová, 1992; 2002). Segmentálny (adičný) izomorfizmus podľa typu segmentu môže tvoriť regresívnu (prefixálnu) alebo progresívnu (sufixálnu) reduplikáciu.

Defektný izomorfizmus je slovotvorne nemotivovaný typ zdvojovania, keďže v jazyku nemá nepríznakový pendant. Ide o pomenovania, ktoré prešli adaptáciami

[5] Synonymická reduplikácia v tomto prípade vyplýva zo súbežného uplatnenia dvoch deminutívnych sufixov (*-уроч-* + *-к-*).

[6] Progresívnu a regresívnu reduplikáciu v jazykoch západnej Afriky rozlišuje Фёдор И. Рожанский (2007; 2008a; 2008b).

z lexík iných jazykov.[7] Z pohľadu teórie pomenovaní prezentujú **reprodukčný typ** reduplikácie (podľa reprodukčnej onomaziologickej kategórie).

Slovotvorne nemotivovaným (hláskovým a slabičným) a slovotvorne motivovaným (afixálnym) typom iterácie je segmentálny izomorfizmus, ktorý sa uplatňuje v rámci jednoslovného pomenovania a prezentuje **replikačný typ** reduplikácie.

Konjunkčný a konjunkčno-segmentálny izomorfizmus vytvára predpoklady pre slovotvorne motivovaný (lexikálny) typ zdvojovania v rovine kompozít a aponovaných pomenovaní (Соколова, 2015), t. j. **reduplikačný typ**. Reduplikácia v širšom ponímaní sa v slovenčine teda realizuje v rámci troch typov – reprodukčného, replikačného a reduplikačného (v užšom zmysle). Kým reprodukčný a replikačný typ tvoria periférnu zónu, reduplikačný typ je jej jadrom:

1. reprodukčný typ
2. replikačný typ
   - 2.1 hlásková reduplikácia
   - 2.2 slabičná reduplikácia
3. reduplikačný typ
   - 3.1 afixálna reduplikácia
   - 3.2 kompozičná reduplikácia
   - 3.3 apozičná reduplikácia
     - 3.3.1 úplná
     - 3.3.2 neúplná
       - 3.3.2.1 symetrická
         - 3.3.2.1.1 vokalická
         - 3.3.2.1.2 konsonantická
       - 3.3.2.2 asymetrická
         - 3.3.2.2.1 adičná
         - 3.3.2.2.2 subtrakčná

Z výkladu je zrejmé, že klasifikácia lexikálnej reduplikácie zachytáva reduplikáty ako jednoslovné, resp. dvojslovné pomenovania, ktoré sú interiorizované v lexikálnej zásobe slovenčiny. Reduplikáciu v užšom ponímaní vzťahujeme na opakovanie v hraniciach systémovo ukotvených jednoslovných pomenovaní (*prapravnučka*, *šírošíry*, *kamarát-nekamarát*) a dvojslovných frazeologizovaných pomenovaní (*div divúci*). Pri reduplikácii nejde o expanziu v zmysle pretvárania (k termínom expanzia, pretváranie pozri Dolník, 2003), pretože tu nejde o pretvorenie jednoslovného pomenovania na analytický výraz v zmysle *súhlasiť – dať sú-*

[7] J. Furdík vyčleňuje tento typ ako interlingválnu motiváciu. Podľa autora interlingválna rekurzívnosť nemá na fungovanie lexiky prijímajúceho jazyka vplyv, pretože opakovanie interlingválneho motivačného vzťahu prekračuje hranice národného jazyka L_X, týka sa nasledujúceho jazyka L_{X+1}, ktorý sa nachádza v motivačnej reťazi (Ološtiak, 2011, s. 199).

hlas, ale o vytvorenie nového významového celku. Iteráciu ako syntaktické opakovanie (syntaktickú reduplikáciu typu *Ďakujem, ďakujem!*), ktoré prislúcha rétorike, podobne ako A. Wierzbicka (Вежбицка, 1999) do lexikálnej systematizácie nezahŕňame.

ONOMAZIOLOGICKÝ ASPEKT REDUPLIKÁCIE

Onomaziologický aspekt lexikálnej reduplikácie predpokladá pri pomenúvaní účasť onomaziologických kategórií ako základných obsahových štruktúr tvoriacich v danom jazyku pojmovú základňu, t. j. sémantický pôdorys pomenovaní.

Z pohľadu onomaziologickej štruktúry onomaziologická báza v lexikálnych reduplikátoch je vždy lexikálna. Gramatikalizácia sa uplatňuje predovšetkým v jej slovnodruhovej príslušnosti – môže mať substantívnu, adjektívnu, verbálnu (vrátane transgresívnej), adverbiálnu, pronominálnu, numerálnu, partikulovú a interjekcionálnu povahu. Onomaziologický príznak býva vyjadrený afixálne alebo lexikálne. V rámci onomaziologického príznaku sa teda rozlišuje prefix, sufix a lexéma.

Pre slovenčinu sú relevantné onomaziologické kategórie mutačné, transpozičné, modifikačné, integračné a reprodukčné. Kým prvé tri sa považujú za univerzálne a ďalšie dve za špecifické typy, z pohľadu reduplikácie možno zaznamenať opačnú situáciu. To znamená, že mutácia,[8] transpozícia[9] a modifikácia[10] sa v slovenčine pri reduplikácii prakticky nevyužívajú.

Z podstaty reduplikácie vyplýva, že lexikálne zdvojovanie implikuje kategóriu integrácie, ktorá sa v slovenčine uplatňuje ako integračná alebo integračno-modifikačná kategória. Integračná kategória sa v tzv. „čistej“ podobe v slovenčine realizuje len v rámci apozičného podtypu, a to: (a) citosloviec a onomatopojí, porov. *hop-hop*, *tik-tak*, *hi-hi-hi*, *hopi-hopi*, *cink-cink*, *cip-cip*; (b) častíc a prísloviek typu *len-len*, *už-už*, *naveľa-naveľa*.[11] Integračno-modifikačné kategórie rezultujú v tvorení (a) kvalitatívne intenzifikovaných adjektív, porov. šíry → *šírošíry*, číry → *číročíry*, denný → *dennodenný*[12]; (b) axiologicko-kvalitatívnych intenzifikovaných adverbií, porov. málo → *málo-pramálo*, veľa → *veľa-preveľa*, dávno → *dávno-pradávno*; (c) axiologických

[8] Príkladom je v slov. dvojica *dennodenne* → *dennodenný* a *svätosväte* → *svätosvätý* (okolnosť → kvalita). V jazykoch, v ktorých je reduplikácia slovotvorným postupom, sa mutácia uplatňuje, porov. kan. *afuno* (jazyk) → *afunoafuno* (jazykový), *arabí* (Arab) → *arabiarabí* (arabský), *kanuri* (kanuri) → *kanurikanurí* (kanurský); malaj. *kuat* (hlasný) → *kuat-kuat* (hlasno).

[9] Porov. kan. *kál* (podobný) → *kálkál* (podobnosť).

[10] Porov. kwam. (melanézske jazyky) *kapir* (kameň) → *kapir-kapir* (kamienok); tuv. (altajské jazyky) *pelek* (dar) → *pelek-selek* (darček).

[11] V češtine integráciou vznikajú zdvojené, juxtapozične utvorené citoslovcia, ktoré sú označované ako citoslovcia priamo motivované samy sebou, napr. *hafhaf*, *cinkcink*, *buchbuch*. V japončine sa prostredníctvom reduplikácie pomenúvajú emocionálne stavy, porov. *iraira* (‚som rozčúlená‘), *šikušiku* (‚je mi smutno‘).

[12] Podobne: bikol. *mahal-mahal* (veľmi drahý).

(tzv. nepravých) intenzifikovaných citosloviec, porov. škoda → *škoda-preškoda*, beda → *beda-prebeda*; (d) axiologicko-disjunktívnych substantív, slovies a adverbií, porov. zákon → *zákon-nezákon*, verte → *verte-neverte*, skôr → *skôr-neskôr*.

Reprodukčné kategórie sa uplatňujú pri lexikálnych „výpožičkách". Výrazy, ktoré sú produktom reprodukčného typu onomaziologickej kategórie, sa nazývajú aj delokutatíva (Furdík, 2004, s. 88), napr. frou-frou (fran.) → slov. *frufru*; fifty-fifty (angl.) → slov. *fifty-fifty*, ruš. *фифти-фифти* a iné. Malú skupinu tvoria pomenovania t. č. bez jasne identifikovateľného motivanta typu *kucapaca*, *trma-vrma*, *techtle-mechtle*, *zoči-voči*, *dínom-dánom*, *láry-fáry.*

Onomaziologický aspekt reflektuje obsahovú stránku lexikálnej reduplikácie. Tematizácia reduplikátov je prejavom jazykového obrazu sveta ich používateľov. Odráža nominačné preferencie tých javov, ktoré majú komunikačnú hodnotu. Ich selekcia je daná mnohými faktormi, napr. geografickými, kultúrnymi, sociálnymi a pod. Na podporu tohto tvrdenia možno uviesť používanie úplných reduplikátov v bikolčine (patrí do skupiny austronézskych jazykov a má asi 3,5 mil. hovoriacich) s touto sémantikou: ‚bolesť', ‚časť tela', ‚emócia', ‚choroba', ‚intenzita', ‚množstvo', ‚mytológia', ‚pohyb', ‚potrava', ‚povrch', ‚rastlina', ‚svetlo', ‚tvar', ‚zviera', ‚zvuk' (porov. Mattes, 2014). V malajčine sú sémantickými doménami ‚podobnosť', ‚variantnosť', ‚úplnosť', ‚množstvo', ‚intenzita', ‚reciprocita', ‚opakovanie', ‚kontinuálnosť', pričom prototypickou funkciou pre substantíva je ‚množstvo', pre slovesá ‚opakovanie' a pre adjektíva ‚intenzita' a ‚množstvo' (Uzawa, 2012, s. 201).

Ukazuje sa, že reduplikácia sa v jazykoch, v ktorých je buď gramatikalizovaná, alebo má štatút štandardného slovotvorného postupu, sémanticky koncentruje na kvantifikáciu. Používanie zdvojovania pri vyjadrovaní intenzity patrí k sémantickým univerzáliám reflektujúcim intuíciu, podľa ktorej toho, čoho je sémanticky „viac", má byť aj konštrukčne „viac" (Сепир, 2002; Оглоблин, 1980; Dolník, 2013). Význam ‚vyššieho, resp. vysokého stupňa' vzniká vďaka efektu prepojenia dvojitosti (poprípade trojitosti) s invariantným významom motivanta. Opakovanie je tu akoby odrazom reliktného typu tzv. analógového kódovania, ktoré usúvzťažňuje intenzívnejší pocit so silnejším zvukovým prejavom (Krupa, 1977, s. 18).

V slovenčine sú lexikálne reduplikáty súčasťou nasledujúcich sémanticko-pragmatických skupín: ‚afektívnosť': *škoda-preškoda*, *beda-prebeda*; ‚akceptovateľnosť': *ešte-ešte*; ‚alternatívnosť': *skôr-neskôr*, *verte-neverte*; ‚bezokolkovosť': *ručne-stručne*; ‚bezstarostnosť': *dínom-dánom*; ‚habituálnosť': *dennodenne*, *dennodenný*; ‚hraničnosť': *len-len*, *ledva-ledva*, *tak-tak*; ‚hyperbolizácia': *až-až*; ‚imitatívnosť': *che-che // cheche*, *šu-šu-šu*, *cup-cup*; ‚intenzifikácia': *číročíry*, *veľa-preveľa*, *veľký-preveľký*, *málo-pramálo*, *tma tmúca*, *roky rokúce*, *zima zimúca*, *div divúci*; ‚istotnosť': *isto-iste*; ‚kvalifikácia': *trma-vrma*, *tresky-plesky*; ‚ľahkovážnosť': *huj-buj*; ‚nerozvážnosť': *hlava-nehlava*, *hr-hr*; ‚neurčitosť': *aký-taký*, *čo-to*, *kade-tade*, *koľko-toľko*; ‚nezmyselnosť': *bla-bla-bla*; ‚nezohľadnenosť': *kamarát-nekamarát*, *zákon-nezákon*, *cestou-necestou*; ‚postupnosť': *rad-radom*; ‚reciprocitnosť': *klin kli-*

nom; ‚rezignovanosť‘: *naveľa-naveľa*; ‚rýchlosť‘: *fuk-fuk*, *šup-šup*, *hŕŕ*; ‚temporálna inchoaktívnosť‘: *už-už*; ‚temporálnosť‘: *teraz-teraz*; ‚úplnosť‘: *skrz-naskrz*, *durchom-durch*; ‚volitívnosť‘: *chtiac-nechtiac*, *voľky-nevoľky*; ‚záväznosť‘: *svätosvätý*, *svätosväte*; ‚zmierenosť‘: *koniec koncov*. Heterogénnosť sémanticko-pragmatických skupín je prejavom prirodzenej intencionality vzhľadom na nominačnú diferencovanosť komunikačne relevantných obsahov.

SEMAZIOLOGIGICKÝ ASPEKT REDUPLIKÁCIE

Semaziologický aspekt lexikálnej reduplikácie sa vzťahuje na klasifikáciu jej štruktúrnych typov. Klasifikácia reflektuje: (a) typ segmentálnych jednotiek: hláska (fóna), slabika, afixálna (derivačná) morféma, lexéma; (b) vzťah jednotiek nižšej úrovne k jednotkám vyššej úrovne: nižšie jednotky sú konštrukčnými zložkami vyšších jednotiek; (c) kombinatoriku segmentálnych jednotiek: replikáciu hlások, slabík a afixov v rámci lexémy, reduplikáciu lexémy v rámci kompozita, reduplikáciu lexémy v rámci apozita; (d) centrálnu pozíciu a funkciu lexémy; (e) princíp viazanosti, ktorý sa uplatňuje v kompozičnej a apozičnej reduplikácii. Akceptuje sa konzistentná „útvarovosť“ reduplikátu a tenká hranica medzi lexikálnou a frazeologizovanou jednotkou.

Ako sme už naznačili, v slovenčine sa evidujú tri typy lexikálnej reduplikácie: **1. reprodukčná**, **2. replikačná**, **3. reduplikačná**.

1. Reprodukčný typ sa spája s preberaním lexikálnych jednotiek z iných jazykov. Reprodukčné kategórie patria ku konštantným sféram rozvíjania lexikónov prirodzených jazykov, porov. tsetse (bantu) → slov. *tse-tse*, ruš. *цеце*; abracadabra (lat.) → slov. *abrakadabra*, ruš. *абракадабра*; ping-pong (angl.) → slov. *pingpong*, ruš. *пинг-понг*; hi-fi (angl.) → slov. *hi-fi*; ruš. *hi-fi / Hi-Fi*; hip-hop (angl.) → slov. *hip-hop*; ruš. *хип-хоп*; cancan (fran.) → slov. *kankán*, ruš. *канкан*; Hokuspokus (nem.) → slov. *hókus-pókus / hókuspókus*, ruš. *фокус-покус*; cha-cha-cha / cha-cha (špan.) → slov. *čača*, ruš. *чача*; tête-à-tête (fran.) → slov. *tete-a-tete*, ruš. *тет-а-тет*; Couscous / Cous Cous (arab.) → slov. *kuskus* / *kus-kus*; ruš. *кускус / кус-кус* a iné.

2. Replikačný typ je ponímaný ako integrálne spojenie rovnorodých segmentálnych jednotiek nižšej roviny do jednotiek vyššej roviny, ako realizovaná replikácia hlások a slabík v hraniciach jednej lexémy. V slovenčine nemá štatút slovotvorného postupu. Rozlišuje sa hlásková a slabičná replikácia.

2.1 Hlásková (fonologická) replikácia je integrálnou súčasťou tzv. amorfných slov, t. j. slov bez morfologického stvárnenia (Mistrík, 2002). V maorijčine je spôsobom vyjadrovania gramatického významu množnosti,[13] napr. *wahine* (žena) – *waahine* (ženy), *tangata* (osoba) – *taangata* (osoby); podobne v jazyku dinka *pal* (nôž) – *paal* (nože), *gālám* (pero) – *gāláam* (perá); japon. *jama* (hora) – *jamajama* (hory), *hito* (človek) – *hitohito* (ľudia); indonéz. *orang* (človek) – *orang-orang* (ľudia). V slovenčine

[13] Termín *množnosť* používa V. Krupa (1977; 1983; 1992; 2000).

sa opakovaním dosahuje dĺženie hlások, čím vznikajú expresíva s netradičnou fónickou výstavbou. Vokalická replikácia má emfatickú funkciu, porov. *táák*, *aháá*. Konsonantickou replikáciou (geminácíou) sa vyjadruje hezitačné uvažovanie,[14] porov. *hmmm*, pritakávanie, porov. *mhm*, pocit odporu, porov. *bŕŕ*. Pre hláskovú replikáciu je charakteristická dubletnosť. Napr. v *Slovníku súčasného slovenského jazyka* (2006) citoslovce *čoo* je uvedené v týchto hláskových variantoch: *čoo, čooo, čóó, čóóó*.

2.2 Slabičná replikácia sa v slovenčine prezentuje ako evaluačne príznakové opakovanie v deminutívach a maznavých slovách, porov. *uzulililinký*, *málilinko*, *trošililinku*.[15] Slabičná reduplikácia sa v 85 jazykoch sveta spája s tvorením distributívnych čísloviek, napr. v gruzínčine, maďarčine, bengálčine, svahilčine, tamilčine, tibetčine a pod. (problematike sa venuje Gil, 2013).[16] V čamalinčine a bagulalčine sa replikáciou prvej slabiky tvoria iteratívne slovesá (Алиева, 2002; Кибрик и др., 2001). V tagalčine sa prostredníctvom slabičnej replikácie tvoria tvary futúra, porov. *tavag* (volať) – *tatavag*, *hanap* (vidieť) – *hahanap*, *sulat* (písať) – *susulat*. Z typologického hľadiska slabika ako fonetický útvar s premenlivou dĺžkou je replikovaná v izolačných a aglutinačných typoch jazykov.

3. Reduplikačný typ sa vzťahuje na bilaterálne jazykové jednotky – morfémy a lexémy. Na problematiku reduplikácie morfém v rámci tvaroslovia a slovotvorby sa v ostatných rokoch zameriava *teória morfologického zdvojovania* (Morphological Doubling Theory – MDT), ktorej autorkami sú Sharon Inkelas a Cheryl Zoll (2005), a *teória prozodickej morfológie* (The Theory of Prosodic Morphology – PM)[17] autorov Johna J. McCarthyho – Alana S. Princea (1996), takže sa evidujú dva prístupy: ‚morphological doubling' (morfologicko-dubletný) a ‚phonological copying' (fonologicko-kopírujúci). Opodstatnenosť opisu reduplikácie z morfematického hľadiska vyplýva zo skutočnosti, že aglutinačné a izolačné jazyky majú autonómne koreňové morfémy. V slovenčine sa reduplikácia morfém uplatňuje len v rámci početne ohraničeného afixálneho typu. Kompozičný typ má morfematicko-lexikálnu podstatu, apozičný typ je „vyskladaný" z dvoch identických, resp. kváziidentických lexém.

---

[14] Prozodické a pragmatické vlastnosti konverzačných hezitácií v angličtine podrobne analyzoval Š. Beňuš (2011).

[15] Podobne: ruš. *манюнюсенький*, ukr. *тонесесенький*, *білесесенький*; blr. *танюсененечкі*.

[16] V slovenčine a ruštine (a v ďalších 19 jazykoch) sa tieto číslovky tvoria analyticky pomocou antepozičného jazykového prostriedku (v našich jazykoch predložky *po*), napr. *po jednom*, *po troch*, *po desiatich* atď. V agulčine sa distributívne číslovky utvárajú pomocou úplnej alebo čiastočnej reduplikácie kmeňov základných čísloviek. Číslovky prvej desiatky majú reduplikovanú prvú slabiku kmeňa, porov. *xibu* (3) → po 3 → *xi~xibu*; *jerxi* (6) → po 6 → *je~jerxi*; *muja* (8) → po 8 → *mu~muja*; *ic'u* (10) → po 10 → *i~ic'u*. Číslovky od 11 do 19 a tiež 40 majú varianty s čiastočnou a úplnou reduplikáciou, porov. *c'asa* (11) → po 11 → *c'a~c'asa* / *c'asa~c'asa*; *jaχc'ur* (40) → po 40 → *je~jaχc'ur* / *jaχc'ur~jaχc'ur* (Майсак – Мерданова, 2014, s. 397).

[17] The Theory of Prosodic Morphology je v lingvistickej spisbe známa aj ako Generalized Template Theory.

3.1 Afixálny typ lexikálnej reduplikácie je vo flektívnych jazykoch ojedinelý – porov. slová Igora A. Meľčuka: „... reduplikácia sprevádzaná afixáciou je ‚bezvýznamná'" (Мельчук, 2000, s. 60). V slovenčine k nej dochádza len v prípadoch identity predpony a začiatku slovného základu. Opakovaním prefixu ***pra-*** sa vyjadruje väčšia vzdialenosť príbuzenskej línie, porov. *prapravnuk*, *prapravnučka*, *prapradedo*, *praprarodičia*.[18] Morfémy ***do-***, ***po-*** v reduplikátoch fungujú s významom ‚ukončenia deja', napr. *dodojiť* (ruš. *додоить*); s významom ‚smerom nadol', napr. *dodola*; s významom ‚zvýšenia miery deja', napr. *popohnať*, *poponáhľať sa*; s významom ‚po zmienenom časovom údaji', napr. *popoludnie*, *popozajtra* a pod.[19] Výsledkom „demorfologizácie" a „degramatizácie" afixu je plnohodnotná adjektívna a substantívna lexéma *naj-naj*.[20] Ako hovorí В. Плунгян, „tieto procesy sú síce zriedkavé, ale možné" (Плунгян, 2000, s. 90).

3.2 Kompozičný typ lexikálnej reduplikácie je motivovaný slovotvorne a predstavuje konjunkčno-modifikačný typ izomorfizmu. Kompozitá typu *dennodenný*, *svätosvätý*, *číročíry*, *šírošíry* sa v slovenčine nazývajú aj zdvojené (reduplikované) zloženiny (porov. Furdík, 2004, s. 72) a predstavujú špecifickú skupinu vlastných kompozít (druhý komponent je totožný so svojím motivantom). V týchto kompozitách je onomaziologická báza determinovaná z ľavej strany, čo znamená, že onomaziologická štruktúra je linearizovaná v poradí onomaziologický príznak – onomaziologická báza. Z onomaziologických kategórií sa v kompozičných reduplikátoch uplatňuje integračno-modifikačná kategória, rozvíjajúca významy ‚intenzifikácie' (*šírošíry*, *číročíry*), ‚habituálnosti' (*dennodenne*, *dennodenný*) a ‚záväznosti' (*svätosvätý*, *svätosväte*).

V slovenčine je kompozičná reduplikácia málo frekventovaná, v jazykoch, v ktorých je reduplikácia aktívnym slovotvorným spôsobom, je častosť kompozície viac prirodzená, a teda aj slovotvorne úspešnejšia.[21]

3.3 Apozičný typ lexikálnej reduplikácie sa zakladá na lexikalizácii tesnej adordinácie[22] dvoch slovnodruhovo rovnocenných slov (graficky spravidla vyjadrenej prostredníctvom spojovníka), medzi ktorými je buď vzťah logicko-sémantickej koordinácie[23], alebo vzťah logicko-sémantickej determinácie. Tento typ pomenovaní

---

[18] Porov. analogické spôsoby v češ. *prapraděd*, *prapraprabába*, *prapravnuk*; ruš. *праправнук*, *праправнучка*, *прапрадед*; ukr. *праправнук*, *праправнучка*, *прапрадід*, *прапрабаба*, *прапрабабуся*; blr. *прапрадзед*, *прапраўнук*, *прапражаны*, *прапрасаваны*, *прапрацаваць*, *прапрацоўка*; nem. *Ururgroßvater*; angl. *grand-grand-father*.

[19] Analogické príklady nachádzame v češ. *popojet*; ruš. *поползти*, *пополнить*, *пополам*, *пополуночи*, *попомнить*; ukr. *попоходити*; *попоробити*, *попоїсти*, *поповнити*; blr. *папахадіць*, *папавымятаць*, *папаваяваць*, *папагаласіць*, *пападанне*, *пападдзя*; bulh. *папабегаць*, *папагаварыць*.

[20] Porov.: (1) Rovnaký dátum svadby urobí z dvoch *naj-naj* kamarátok nepriateľky na život a na smrť. (2) Želám ti všetko *naj-naj*!

[21] Kompozičný, resp. juxtapozičný postup je o niečo úspešnejší v češtine, porov. *užuž*, *taktak*, *skrznaskrz*, *čistočistě*, *dennodenně*, *pouhopouze*, *jistojistě*, *svatosvatě*, *křížemkrážem*, *tiktak*, *hatlamatla*.

[22] Adordinácia je chápaná aj ako „vzťah širokej totožnosti" (Mluvnice češtiny 3, 1987, s. 392).

[23] Princíp (apozičného) zdvojovania sa používa aj na vyjadrenie gramatických významov, porov. indonéz. *kanak-kanak* (deti), *rumah-rumah* (domy), *jalan-jalan* (chodiť hore-dolu).

В. А. Плунгян posudzuje ako rozčlenené (раздельнооформленные) komplexy, pričom „také rozčlenené komplexy ako *шуры-муры*, *фигли-мигли*, *темным-темно*, *пьяным-пьяны* je potrebné interpretovať ako jednotné slovné útvary“ (Плунгян, 2000, s. 25).

Apozitá sa od kompozít líšia: 1. voľnejším spojením oboch komponentov, čo umožňuje modifikovanie druhého komponentu, porov. *trma-vrma*, *cesta-necesta*; 2. ohýbaním oboch komponentov (v prípade plnovýznamových slov), porov. *trmy-vrmy* (genitív singuláru), *húštinou-nehúštinou* (inštrumentál singuláru); 3. vyslovovaním bez pauzy, keďže tvoria ucelenú prozodickú jednotku. V slovenčine sa v prípade analogických nereduplikovaných juxtaponovaných pomenovaní (*cyklista cestár*) dáva prednosť viacslovnému pomenovaniu so splývavým pripojením, t. j. písanému bez čiarky, ale aj bez spojovníka. Ako sa konštatuje v *Dynamike slovnej zásoby súčasnej slovenčiny* (1989, s. 233), ide tu o prechodnú oblasť medzi syntaktickým a morfologickým tvorením zložených slov.

Apozičná reduplikácia má dva typy – koordinačný a determinačný. Logicko-sémantická koordinácia sa primárne prejavuje v rámci úplných apozičných reduplikátov (v slovenčine sa v ostatnom čase posudzujú ako subfrazémy) a je realizovaná adverbiami, časticami a citoslovcami.[24] Úplná reduplikácia, tzv. yo-yo type (Hargraves, 2014) sa vyznačuje plnou formovou totožnosťou oboch segmentov.[25] Apozitá tu prezentujú typ konjunkčného izomorfizmu[26] a v slovenčine majú významy ‚akceptovateľnosti‘ (*ešte-ešte*), ‚hraničnosti‘ (*tak-tak*, *len-len*, *ledva-ledva*, *naveľa-naveľa*), ‚hyperbolizácie‘ (*až-až*),[27] ‚imitatívnosti‘ (*ďob-ďob*, *ďub-ďub*, *zob-zob*, *kroch-kroch*, *šu-šu-šu*, *cup-cup*), ‚intenzifikácie‘ (*pomaly-pomaly*, *vysoko-vysoko*), ‚nezmyselnosti‘ (*bla-bla // bla-bla-bla*), ‚temporálnej inchoaktívnosti‘ (*už-už*), ‚temporálnosti‘ (*teraz-teraz*), ‚rezignovanosti‘ (*naveľa-naveľa*), ‚rýchlosti‘ (*fuk-fuk*, *šup-šup*), ‚úplnosti‘ (*celkom-celkom*). V ruštine (ale aj v čínštine, porov. *Jazyky sveta*, 1983, s. 295) je

[24] V ruštine úplné apozitá môžu tvoriť aj imperatívne tvary slovies: *сидите-сидите*, *плачь-плачь*. V prípade, že ide o začiatočnú fázu už uskutočňovaného deja, vyjadrujú pobádanie do jeho pokračovania. Imperatív v takom prípade môže nadobudnúť permisívny odtienok.

[25] Podobne: ruš. *девочка-девочка*, *лето-лето*, *белый-белый*, *синий-синий*, *большой-большой*, *жёлтый-жёлтый*, *белый-белый*, *далеко-далеко*, *давно-давно*, *рано-рано*, *мало-мало*, *ходить-ходить*, *еле-еле*, *только-только*, *едва-едва*, *кап-кап*, *тук-тук*, *дзинь-дзинь*, *бай-бай*; ukr. *високо-високо*, *ледве-ледве*, *багато-багато*, *тільки-тільки*, *так-таки-так*, *швидко-швидко*, *тихо-тихо*, *далеко-далеко*, *ген-ген*, *білий-білий*, *синій-синій*, *дурний-дурний*, *бре-бре*, *стук-стук*, *крап-крап*, *дзінь-дзінь*, *дзень-дзелень*, *стриб-стриб*, *скік-скік*, *люлі-люлі*, *щедрик-щедрик*; blr. *моцна-моцна*, *ледзьве-ледзьве*, *ціхуткі-ціхуткі*, *хутка-хутка*, *цюк-цюк*, *дзынь-дзынь*, *паціху-паціху*; japon. *waku waku*, *nya nya*, *wan wan*, *kero kero*, *chun chun*, *buu buu*, *shizu shizu*, *peko peko*, *niko niko*, *noso noso*, *pera pera*, *yura yura*, *niya niya*, *gera gera*, *jito jito*, *don don*, *kibi kibi*, *ton ton*, *dan dan*, *goso goso*, *iki iki*.

[26] Reduplikované útvary tohto typu sú považované aj za kompozitá patriace do integračného typu onomaziologickej kategórie (Sokolová – Ivanová – Vužňáková, 2005, s. 111).

[27] V slovenčine sa časticové apozitá môžu spájať s inými časticami, napr. *len-len že*, *len tak-tak*, *tak-tak že*, *len tak-tak že*, a tak vytvárať zložitejšie časticové výrazy.

mimoriadne produktívne zdvojovanie adjektív a adverbií. Reduplikované formy akostných adjektív sa v ruštine posudzujú ako jednotky analogické s elatívom, keďže tvoria akoby rad ekvivalentných tvarov: *умный-умный человек = умнейший человек = очень умный человек* (Воротников, 2002, s. 40). Úplné apozičné reduplikáty sú frekventované najmä v latinskom zoologickom názvosloví, porov. *Agama agama* (agama obyčajná), *Astacus astacus* (rak riečny), *Naja naja* (kobra indická), *Lynx lynx* (rys ostrovid), *Natrix natrix* (užovka obojková), *Loa loa* (vlasovec očný) a i. Okrajovým javom koordinatívneho vzťahu sú apozitá typu *ručne-stručne* (‚bezokolkovosť'), *aký-taký*, *koľko-toľko*, *kade-tade* (‚neurčitosť').[28] Uplatňujúc rytmizačný princíp, spájajú do konzistentného tvaru pôvodne dve autonómne lexémy – *ručne* a *stručne*, *aký* a *taký*, *koľko* a *toľko*, *kade* a *tade.*

Logicko-sémantická determinácia súvisí so špecifikáciou pravostranného okolia. V onomaziologickej štruktúre apozita sa tak reflektuje poradie: onomaziologický základ na prvej pozícii a onomaziologický príznak na druhej pozícii. Logicko-sémantickú determináciu realizujú neúplné apozičné reduplikáty, tzv. echové slová typu *trma-vrma*, resp. asymetrické apozitá typu *skôr-neskôr*. Ich vznik umožnila práve nominačná „nezáväznosť" toho komponentu, ktorý sa nachádza na mieste onomaziologockého príznaku. V slovenčine logicko-sémantickú determináciu zisťujeme pri substantívach a (adjektívnych) adverbiách. Neúplná reduplikácia sa v apozičnom type realizuje buď ako symetrická vokalická a konsonantická reduplikácia, alebo ako nesymetrická adičná a subtrakčná reduplikácia. Pre tieto apozitá je typická nereverzibilita komponentov (**neskôr-skôr*).

Vokalické reduplikáty, flimflam type (Hargraves, 2014), majú v spoločnom základe slov striedanie vokálov (ablaut), porov. *flip-flop*, *cik-cak*, *hip-hop*, *tip-top*, *tik-tak*, *bim-bam*, *krížom-krážom*[29] a pod. Striedanie vokálov má v prevažnej miere eufonickú motiváciu a o preferovaní /i/ na prvej pozícii existujú dve hypotézy. Prvá hypotéza sa spája s menom Stevena Pinkera, ktorý vo svojej známej práci *The Language Instinct. The New Science of Language and Mind* (1995) definoval pravidlo, podľa ktorého postavenie jazyka preferuje predné samohlásky pred zadnými: „... the vowels for which the tongue is high and in the front always come before the vowels for which the tongue is low and in the back" (Pinker, 1994, s. 167). Iná teória hovorí o prirodzenej tendencii používať predné samohlásky na začiatku reduplikátov a zadné vokály na konci, keďže sú foneticky ťažšie identifikovateľné. Reuven Tsur (1992) vo svojej knihe *What Makes Sound Patterns Expressive?* predstavil hypotézu o väčšej kognitívnej náročnosti zadných samohlások: „... our cognitive economy tends to relegate to the end of the phrase (or clause) anything that requires relatively

[28] Podobne: ruš. *так-сяк*, *там-сям*, *туда-сюда*; ukr. *сяк-так*, *туди-сюди*, *такий-сякий*, *сякий-такий*; blr. *так-сяк*, *сяды-тады*, *там-сям*, *тудэма-сюдэма.*

[29] Podobne: ruš. *зиг-заг*, *хип-хоп*, *пиф-паф*, *тик-так*, *фик-фок*, *пин-понг*, *бим-бом*; ukr. *мін-мон*, *хіп-хоп*, *зигзаг*; blr. *флік-фляк*, *тып-топ*, *ніф-наф*; angl. *chit-chat*, *tick-tock*, *pitter-patter*, *tiffy-taffy.*

great processing effort“ (Tsur, 1992, s. 25). Vokalické reduplikáty stavajú na protiklade krajného vokalického rozdielu /i/ – /a/ alebo /i/ – /o/.

Pre **konsonantické reduplikáty**, t. j. echové slová (Mistrík, 2002), resp. tzv. claptrap type (Hargraves, 2014), je príznačné striedanie iniciálových spoluhlások, porov. *trma-vrma*, *tresky-plesky*, *zoči-voči*, *láry-fáry*; ruš. *ёлки-палки*, *чудо-юдо*, *супер-пупер*, *тары-бары*, *шаляй-валяй*, *тяп-ляп*, *фокус-покус*, *шалтай-болтай*, *муси-пуси*, *буги-вуги*; ukr. *шура-бура*, *тяжко-важко*, *тишком-нишком*, *стук--грюк*, *тяп-ляп*, *щедрик-ведрик*; blr. *шень-пень*, *хапу-лапу*, *шура-бура*, *бокам--скокам*; angl. *hanky-panky*, *lovey-dovey*, *chick-flick*, *fuddy-duddy*, *hodge-podge*, *itty-bitty*, *teenie-weenie.* Aj v echových apozitách je význam signalizovaný prvým komponentom (onomaziologickou bázou). Je to dané napokon aj tým, že druhý komponent je často asémantický, keďže celok má tvoriť rýmujúcu sa dvojicu. Pozornosť pútajú spojenia *čačky-mačky*, *techtle-mechtle*, *čachre-machre*, *čáry-máry*; ruš. *деньги-меньги, зелень-мелень*, *фрукты-мукты*, *кофе-мофе*, *гоголь-моголь*, *сахар-махар*, *цифры-мыфры*, *фигли-мигли*, *хухры-мухры*, *шуры-муры*, *шашлык--машлык*, *культура-мультура*, *павлин-мавлин*, *тетерки-митерки*, *стульчик--мульчик*, *цыган-мыган*, *коля-моля*, *факел-макел*, *вера-мера*, *фуфайки-муфайки* a iné, o ktorých Roman Jakobson píše: „The dissimilation of initial consonants renders the interactive reinforcements more sharply discernible and in Russian, for instance, impart to the reduplication a somewhat playful, ‚advertising‘ touch, and at times an ironical, disparaging, inflated character... In Russian pairs of alternating initials, the leading role belongs to labial (grave diffuse) consonants, especially to the nasal /m/“ (Jakobson – Waugh, 1979, s. 269).[30] Podobné príklady z ukr. *хвиги-миги*, *шури-мури*, *гоголь-моголь*, *вухри-мухри*, *шахер-махер*, *тик-мик*; blr. *чукэр-макэр*, *гогаль-могаль*; angl. *funny-money*, *hogan-mogan*, *hugger-mugger*, *pall-mall*, *tussie-mussie*; nem. *Hackmack*, *Kuddelmuddel*, *Shorlemorle*; tur. *šurmur*; *kahve mahve*, *çanta manta*, *yeşil-meşil* (porov. Бекташ, 2015); arm.: *hivantmivant*, *atormator*, *dunmun*, *hodmod*, *degradmegrad* (porov. Der-Houssikian, 1999); turk. *kitap-mitap*, *talak-malak*, *paca--maca*; malaj. *sayur-mayur*; indonéz. *sajur-majur*[31]; kazaš. *жылкы-мылкы* evokujú úvahu o univerzálnejšom charaktere tohto typu zvukového symbolizmu.

Do skupiny echových slov sa v angličtine zaraďuje aj tzv. shm-reduplikácia typu *breakfast-schmeakfast*, *fancy-schmancy*, *rhyme-shmyme*. Ide o zámerné skomoľovanie slov využívajúce zámenu prvej spoluhlásky s hláskami [ʃm], a teda napo-

---

[30] Tento model vo svojich aforizmoch používal V. Chlebnikov, porov. *Вера в сверхмеру бога сменится мерой как сверхверой*, a vo svojej poslednej poéme *Уструг Разина* (1921) ho doviedol do krajnosti:

К богу-могу эту куклу!
Левы-мевы, руки-муки,
Косы-мосы, очи-мочи!

[31] V indonézštine echové slová predstavujú obmenu reduplikácie s hláskovou zmenou v druhej časti výrazu a s významom druhovej rozmanitosti (*sajur* „zelenina“ – *sajur-majur* „rozličné druhy zeleniny“; Krupa, 1977, s. 19).

dobňujúce výslovnosť týchto výrazov americkými Židmi. „Familiar English examples include the ironic or pejorative Yiddish-derived pattern in which the fixed substring [ʃm] stands in as the onset of the copy, replacing any existing initial consonants“ (Inkelas, 2013, s. 4). V ruštine tento typ pozorujeme v súvislosti s používaním ruského jazyka hovoriacimi z oblastí Kaukazu, porov. *танцы-шманцы*, *нитки-шмитки*, a s pejorativizáciou mien známych osobností, porov. *Штирлиц-Шмирлиц*, *Сахаров-Шмахаров*, *Путин-Шмутин* (aj *Путин-шмутин*), *Примаков-шмудаков*, *Гусинский-шмусинский* (Минлос, 2004). A. Wierzbicka jav spája s pragmatikou „antirešpektu“ (Вежбицка, 1999).

Tým, že v echových výrazoch je význam koncentrovaný do prvého komponentu, vytvára sa priestor pre jazykovú hru, ktorej výsledkom je síce asémantický, ale fonologicky pútavý onomaziologický príznak. Echové apozitá v slovenčine sú výrazom konjunkčno-modifikačného izomorfizmu a vyjadrujú ‚kvalifikáciu‘ (*trma-vrma*, *čáry-máry*, *hókus-pókus*, *tresky-plesky*, *techtle-mechtle*, *lážo-plážo*).[32] V konsonantických reduplikátoch sa uplatňuje rytmizačný princíp.

Asymetrický typ neúplných reduplikátov predstavujú **reduplikáty adičného podtypu**, napr. *hlava-nehlava*, *kamarát-nekamarát*, *učiteľ-neučiteľ*, *cestou-necestou*, *voľky-nevoľky*, *chtiac-nechtiac*, *skôr-neskôr*, *veľa-preveľa*, *beda-prebeda*, *málo-pramálo*, *starý-prastarý*, *dávno-pradávno*, *skrz-naskrz* a pod. Ide o prejav konjunkčno-segmentálneho izomorfizmu, ktorý sa v slovenčine hodnotí rozdielne, a to buď ako produkt tzv. intrafrazeologickej slovotvorby, t. j. súboru slovotvorných postupov uplatňovaných na komponentoch frazém (Ološtiak, 2011, s. 62), alebo sa posudzujú ako typ kompozít (Sokolová – Ivanová – Vuzňáková, 2005), resp. ako typ apozít (Sokolová, 2002; Соколова, 2015).

Nesymetrická adičná reduplikácia sa v slovenčine realizuje afixálne, a to rozšírením lexémy na mieste onomaziologického príznaku o prefixy ***ne-***, ***pre-***, ***pra-***. Apozitá vyjadrujú významy ‚nezohľadnenosti‘ (*hanba-nehanba*, *zákon-nezákon*, *kamarát-nekamarát*, *cestou-necestou*, *húštinou-nehúštinou*, *dolinou-nedolinou*), ‚nerozvážnosti‘ (*hlava-nehlava*), ‚volitívnosti‘ (*voľky-nevoľky*, *chtiac-nechtiac*), ‚alternatívnosti‘ (*verte-neverte*), ‚intenzifikácie‘ (*veľa-preveľa*, *múdro-premúdro*, *málo-pramálo*, *dávno-pradávno*)[33], ‚afektívnosti‘ (*škoda-preškoda*, *beda-prebeda*).

Ako sme spomínali, nesymetrická adičná reduplikácia sa v slovenčine realizuje afixálne, a to rozšírením onomaziologického príznaku. Rozšírenie sa môže realizo-

[32] Podobne: ruš. *тары-бары*, *тары-бары-растабары* (táraniny), *трали-вали* (maličkosti); ukr. *бум-бум-грим*; blr. *тары-бары*; typ. *abur cubur* (nekvalitné potraviny). ‚Kvalifikácia‘ je posudzovanie a pomenúvanie faktu, situácie z hľadiska subjektu. Vzťahuje sa na vymedzenie niečoho alebo niekoho, na vystihnutie podstatných, typických znakov a vlastností. Často sa spája s negatívnym hodnotením.

[33] Analogické apozitá sú v ruštine tvorené pomocou prefixov *пре-*, *на-*, *раз-/рас-*, *по-*, porov. *большой-пребольшой*, *хороший-прехороший*, *толстый-претолстый*, *крепко-накрепко*, *перво-наперво*, *всего-навсего*, *веселый-развеселый*, *тянут-потянут*; ukr. *багато-пребагато*, *великий-превеликий*, *товстий-претовстий*, *багатий-пребагатий*, *старий-престарий*, *гарний-прегарний*, *добрий-предобрий*, *всього-на-всього*, *хоч-не-хоч*; blr. *перш-наперш, крыж-накрыж.*

vať nielen prefixálne, ale, hoci okrajovo, aj sufixálne, porov. *isto-istučko*, *isto-istučičko*; rus. *тихо-тихонько*, ukr. *рано-пораненьку*, *мало-помаленьку.*

Pomenovania, ktoré sú produktom apozičného typu lexikálnej reduplikácie, sa v slovenčine interpretujú aj v kontexte frazeológie, a to ako „petrifikované súslovia, ktoré vznikli intenzifikačným opakovaním s modifikáciou základného výrazu" (Mlacek, 2001, s. 93), napr. *rad radom/rad-radom* (s významom ‚postupnosti'), *klin klinom* (‚reciprocity'), *koniec koncov* (‚zmierenosti'). Špecifickú skupinu tvoria apozitá, ktoré J. Mlacek hodnotí ako ohraničenú skupinu spojení, v ktorých je adjektívna zložka tautologicky (etymologicky) pritvorená zo substantívnej zložky (Mlacek, 2004). Vyjadrujú význam ‚intenzifikácie' (*tma tmúca*, *roky rokúce*, *zima zimúca*, *div divúci*).[34]

Reduplikáty subtrakčného podtypu sa v slovenčine nerealizujú. V ruštine sú tiež v limitovanom množstve, takže možno uvažovať o ich náhodnej a individuálnej podstate, porov. *баю-бай*, *улю-лю*, *ого-го.* V jazykoch, ktoré majú produktívnu reduplikáciu, je subtrakcia prirodzeným (a produktívnym) slovotvorným postupom, porov. malaj. *perlahan-lahan*, *tergesa-gesa*, *kedua-dua*, *seolah-olah* (Uzawa, 2012, s. 188).

Apozitá reflektujú nominačnú tendenciu k identifikovateľnosti. V ich rezultatívnej podobe možno na ne nazerať aj ako na motivačne identifikovateľné, a to buď **reflexívne** (opakujúce sa), napr. *vysoko-vysoko*, *len-len*, alebo **rektifikačné** (upravené), napr. *dávny-pradávny*, a motivačne neidentifikovateľné, t. j. **responzívne** (náhradné) pomenovania typu *čoro-moro*, *dínom-dánom*, *láry-fáry.* Miera zrozumiteľnosti, prediktability významu je najvyššia pri reflexívnych a najnižšia pri responzívnych reduplikátoch. Nízka početnosť responzívnych pomenovaní poukazuje na minimalizáciu tendencie k neidentifikovateľnosti. Úspešnosť apozičnej reduplikácie je aj v tom, že reduplikáty ako ucelené jednotky prechádzajú do dlhodobej pamäti, takže neprehlbujú vetnú štruktúru a nezaťažujú krátkodobú pamäť (porov. Krupa, 1977, s. 22).

KOMUNIKAČNO-PRAGMATICKÝ ASPEKT REDUPLIKÁCIE

Lexikálne reduplikáty fungujú v jazykoch, ktoré nevyužívajú reduplikáciu ako slovotvorný postup, ako pragmalexémy. To znamená, že na stabilné sémantické jadro je navrstvený pragmatický zmysel.[35] Reduplikát je druh špecifického vy-

[34] Význam ‚intenzifikácie' v ruštine majú apozitá typu: *полным-полно*, *голым-голо*, *раным-рано*, *красным-красно*, *давным-давно*, *белым-бело*, *темным-темно*, *черным-черна*. Podľa modelu *белым-бело* sa tvorí limitovaný počet adjektív a adverbií. Používajú sa v tvaroch stredného a ženského rodu, vo funkcii prísudku, pričom majú výhradne tzv. krátke tvary (*комната полным-полна*). Krátke tvary signalizujú časovú krátkodobosť a vyššiu mieru označovaného príznaku. Ю. Д. Апресян upozorňuje na skutočnosť, že vždy majú funkciu rémy (Апресян, http://teneta.rinet.ru/rus/aa/apresjan_tipy_communikativnoj_info.htm/; cit. 03. 08. 2015). V bieloruštine sa model nerealizuje.

[35] Žiada sa pripomenúť, že mnohé reduplikáty sú produktom kontaktovej komunikácie a v dialogickom režime má dôležitú úlohu postavenie hovoriaceho a adresáta z pohľadu vekovej alebo sociálnej hierarchie.

jadrenia a nazdávame sa, že jeho základom je **amplifikácia** (zmnoženie, zväčšenie, zosilnenie), ktorá má kognitívne aj komunikačné príčiny. Kognitívne dôvody vyplývajú z potvrdenia relevantnosti informácií, na ktoré je kognitívny systém nastavený (o čom svedčí stabilná prítomnosť motivantov reduplikátov v lexikóne jazyka). Amplifikujúce rozvíja amplifikované spôsobom, ktorý rezultuje do rozsahového predĺženia a nového pragmatického (evaluačného a intenzitného) zmyslu. Amplifikácia v podobe reduplikácie vyhovuje požiadavke štruktúrnej optimálnosti, ktorej dominuje konštrukčný ikonizmus (amplifikované i amplifikujúce majú rovnakú povahu). Komunikačné dôvody sa vzťahujú na štylizáciu (formovanie vety) s ohľadom na komunikačnú úspešnosť v jej vecnej, vzťahovej, apelatívnej a egoprojekčnej dimenzii (porov. Dolník, 2013). Z ich interakcií vychádzajú apercipovateľné a akceptovateľné výpovede s funkčne uplatnenými lexikálnymi reduplikátmi, v ktorých obsahovej štruktúre je akoby „hovorím to tak preto, lebo chcem, aby si vedel, že...". Amplifikácia v horizontálnej rovine rezultuje v jazykovom stvárnení pomenovaní, amplifikácia vo vertikálnej línii zvyšuje účinnosť povedaného, dodáva mu novú intenzitu.[36]

A. Wierzbicka (2003) v rámci ilokučných sémanticko-pragmatických tried rozlišuje (a) emotívne (ja teraz niečo cítim); (b) volitívne (ja teraz niečo chcem); (c) kognitívne typy (ja teraz niečo viem / ja si teraz niečo myslím). Použitie replikačných reduplikátov má nasledujúcu explikáciu:

> (3) *Bŕŕ!* → Hovorím to tak preto, lebo chcem, aby si vedel, že cítim chlad, odpor, strach. (4) *Ajajaj!* → Hovorím to tak preto, lebo chcem, aby si vedel, že cítim nepríjemné prekvapenie. (5) *Psst!* → Hovorím to tak preto, lebo chcem, aby si vedel, že chcem, aby bolo ticho! (6) *Aháá!* → Hovorím to tak preto, lebo chcem, aby si vedel, že som pochopila!

Ukazuje sa, že komunikačno-pragmatický aspekt lexikálnej reduplikácie súvisí s modifikáciou rečových aktov – v rovine kontrastu a v rovine emfázy, ktorá sprevádza amplifikáciu. V hovorenej angličtine sa ujala tzv. kontrastívna reduplikácia *(contrastive focus reduplication, resp. contrastive reduplication*, tiež *lexical cloning*, *the double construction*, *word word*). Kontrastívna reduplikácia má štyri sémantické typy: (i) prototyp; (ii) doslovný význam; (iii) zosilnený význam; (iv) pridaný význam (Ghomeshi *et al.,* 2004, s. 314).[37]

---

[36] Tento druh amplifikácie, v ktorom vzniká niečo nové, nazýva M. Marcelli (2001) ireverzibilnou amplifikáciou.

[37] V slovenčine sa kontrastívnemu významu okrajovo približuje model N_A N_I typu (robiť) *učiteľa učiteľom*, *školu školou*, *knihu knihou*, *šport športom*, ktorý je výsledkom transformácie a elízie, porov. (niečo) robí *učiteľa* [skutočným] *učiteľom*, (niečo) robí *školu* [skutočnou] *školou*, (niečo) robí *knihu* [skutočnou] *knihou*, (niečo) robí *šport* [skutočným] *športom* a pod. Jeho použitím sa potvrdzujú prototypové vlastnosti mena (význam prototypu obmedzuje realizáciu gramatického číselného protikladu, a preto sa nepoužíva v tvaroch plurálu), ktoré je explicitnou súčasťou a prvým komponentom spojenia.

(7) I'll make the tuna salad, and you make the *SALAD-salad* (Ghomeshi et al., 2004, s. 308). (8) Are you *LEAVING-leaving* now? (Ghomeshi et al, 2004, s. 312).

V doklade (7) konštrukcia *SALAD-salad* označuje doslova zelený šalát oproti šalátu vo všeobecnosti. Veta (8) môže byť interpretovaná takto: *Skutočne odídeš alebo sa len vzdiališ na pár minút?*

Tento typ reduplikácie sa uplatňuje aj v taliančine a španielčine (Вежбицка, 1999; Федорова, 2005; Horn, 1993) a okrajovo aj v ruštine, porov.:

(9) Siamo *amici amici*? (9') Sme skutoční priatelia? (10) Abiti a *Mosca Mosca*? (10') Bývaš v samotnej Moskve (t. j. nie na predmestí)? (11) Он *желтый-желтый*, а не лимонно-желтый. (11') Je naozaj žltý, nie citrónovožltý.

V ruštine sa pri reduplikácii substantív používajú konštrukcie typu *такой X-X*, *прям(о) X-X*. Ксения Алексеевна Гилярова (2010) v nich identifikovala tieto významy: (i) prototyp; (ii) konotáciu; (iii) doslovný význam; (iv) zosilnenie; (v) pozitívne hodnotenie; (vi) konkretizáciu významu polysémantického slova; (vii) určitý referenčný status, porov. doklady 12i – 18vii:

(12i) У вас *прямо свадьба-свадьба* была, или вы ограничились регистрацией и узким семейным кругом?[38] (13ii) Я не могу больше в симачев ходить, там сейчас такая *москва-москва*. (14iii) Ну, не прям *школа-школа* – пока только по три урока по субботам. (15iv) За окном такой дождь, прямо *дождь-дождь*! (16v) – И как она тебе? – Ну, там прямо такие *ноги-ноги*... (17vi) Ищу *девушку-девушку*. Работу не предлагать! (18vii) – Вот я с Сашами. – Ну и который из них *Саша-Саша*?

Časť reduplikátov patrí k výzvovým výrazom, ktoré majú akoby fixované ilokučné funkcie, porov. lexikografické výklady významov: slov. *čoo* vyjadruje nezdvorilú výzvu na zopakovanie predchádzajúcej výpovede (SSSJ); *ľaľa* vyjadruje upozornenie (SSSJ); *nono* vyjadruje (jemné) pohrozenie, upozornenie, varovanie (SSSJ); *škoda-preškoda* vyjadruje ľútosť (KSSJ); *psst* vyjadruje výzvu zachovať ticho (KSSJ); *šup-šup* vyjadruje výzvu (KSSJ) a pod.

Na lexikalizáciu komunikačných funkcií poukázal najmä Юрий Дереникович Апресян (1988). Uviedol, že interakčné významy lexikálnych jednotiek sa odvíjajú od organizačných funkcií vo výpovediach a niektoré majú stály komunikačný status, t. j. status rémy alebo témy. Štrukturácia viet je výsledkom súčinnosti lexikónu a komunikačných intencionalít. Z pohľadu aktuálneho členenia výpovede reduplikáty sa výraznejšie presadzujú v pozícii **rémy**, na ktorú sa viaže podstatný objem pragmatickej informácie. Komunikačnú funkciu rémy majú spravidla lexikálne reduplikáty:

[38] Vo vete (12i) sa pod *прям(о) свадьба-свадьба* skrýva akoby prototyp svadby, ktorý sa v ruskej kultúre spája s bielymi šatmi, limuzínou, šampanským, snubnými prsteňmi a bohatou hostinou s množstvom hostí (Гилярова, 2010, s. 92).

(a) so statusom vety (samostatná replika = samostatná réma); (b) vo funkcii predikátu (v syntaktickej funkcii predikátu sú vždy rematické); (c) so sémantikou vyjadrujúcou spravidla veľké odklonenie od normy množstva, intenzity, rozmeru, porov.:

(19) Všetko sú to len reči, chápete. Jedna pani povedala. *Šu-šu-šu*. (20) Dnešný knižný trh je nabitý skvelými knihami. Náklad okolo 2000 kusov je *až-až*. (21) V tej chvíľke sa udial *div divúci*. (22) Kameňa je v Jasovskej jaskyni *veľa-preveľa.* (23) Bolo to *dávno-pradávno.*

Pragmatickou zvláštnosťou časti reduplikátov je to, že sú kódované verbálne a čiastočne ostenzívne, t. j. simultánne hovoria aj ukazujú, porov. *kiš-kiš* (povedať a ukázať ukazovákmi), *nono* (povedať a pohroziť ukazovákom), *psst* (povedať a priložiť si ukazovák na ústa), *ťuk-ťuk* (povedať a ukazovákom si poklepať po čele), *šiši* (povedať a ukazovákom si poklepať po čele), *béé* (povedať a vyplaziť jazyk). Ide o pragmaticky osvojené gestá, ktoré sú pre príslušníkov daného etnosu alebo kultúry prirodzené a ustálené a ktoré majú aj verbalizovanú (znakovú) podobu. Absencia možnosti videnia gestikulácie, ktorá je prirodzeným prejavom pri rečovej komunikácii, vedie k tomu, že v naratívnych textoch sa často realizuje komunikačná stratégia zexplicitnenia „povedaného a ukázaného“:

(24) Vzápätí poslanci opozície uštedrili prekvapenému Csákymu škodoradostné úsmevy a posunky rukami v štýle *„kiš-kiš“*. (25) – Nie som *šiši*, – rozčertil sa Tomášik a zohnutým ukazovákom si poklepal po čele. (26) – *Nono*! – pohrozil prstom. (27) Položil si prst na pery. „*Psst*...“

Okrem kontinua „ukázať a povedať“ sa reduplikáty vzťahujú aj na oblasť „počuť a povedať“. Lexikalizované onomatopoje sú v naratívnych textoch často expresívnou náhradou svojich slovesných (doklad 28) alebo menných pendantov (doklad 29):

(28) A tak sa obaja pustili do jedenia. Vrabec *zob-zob* [*zobal*] jedno ryžové zrnko za druhým, vrana *ďob-ďob* [*ďobala*] papriku za paprikou. (29) Hlasité „*hú-hú*“ [(*za*)*húkanie*] sa o chvíľočku ozvalo ešte zbližša...

Do výrazovej línie textu vstupujú reduplikáty buď ako autonómna jednočlenná interjekčná veta (doklady 30 – 31), alebo parentéza (doklad 32):

(30) Horšie bolo, že po príjazdovej ceste sa ku mne blížili kroky. *Klop-klop-klop.* Zvuk bol neúprosný. (31) Na ulici sa ozvala salva. Za ňou ďalšie. *Bum-bum-bum*. Okná sa zatriasli. (32) Večer sa Volent zabával s kaderníkovou ženou Vilmou, ako obyčajne, cárijajuchacha, potom ju vyhodil a šiel si vypiť do Centrálu, *glo-glo--glo-glo*, jeden litrík, *glo-glo-glo-glo*, druhý litrík.

V dokladoch 28 – 31 sa uplatňuje tzv. prirodzená pragmatika (Wharton, 2003), ktorá anticipuje percepčnú kooperáciu – percepčné, t. j. vizuálne a auditívne vnímanie

podávateľa je komunikované adresátovi prostredníctvom jazykových znakov, ktoré sa asociujú s vizuálnosťou a auditívnosťou. Zhodnocuje sa ikonickosť (diagramovosť) vzťahu medzi ich obsahom a formou. Reduplikáty v texte tak dopĺňajú a pragmaticky aktualizujú výrazy základných výpovedí. Ako výrazovo relevantné jazykové prostriedky môžu byť východiskom pri utváraní výrazových vlastností v texte. Uplatnenie reduplikátov musí však „zapadnúť" do elementárnej výrazovej línie textu.

Nazdávame sa, že amplifikácia sa v naratívnom režime orientuje na expresívne zdôraznenie predmetnosti, príznakovosti a okolnosti,[39] a to z aspektov identifikácie a kvantifikácie. Význam predmetnosti, príznakovosti a okolnosti vyplýva z príslušnosti reduplikátu k lexikálnej kategórii a zo syntaktickej funkcie. Aktivizáciu identifikácie a kvantifikácie navodzujú preferenčné intencionality.

Relevanciu **expresívnej identifikácie** vyjadruje metajazyková formula: ‚Hovoriaci používa reduplikát na vyjadrenie predmetnosti (33 – 35), príznakovosti (36), resp. okolnosti (37 – 39), lebo chce zdôrazniť, že ich expresívna identifikácia je v danom prípade relevantná.' Zmnoženie vedie k posilneniu subjektívnosti, ktorá je spojená s prevažne negatívnou evaluáciou, porov.:

> (33) <...> nakoniec zistíte, že nie je iba láska. Že sú ešte iné veci a že život nie je len také *la-la-la*. (34) Moci ide o moc. Ostatné je *bla-bla-bla*. (35) Po malom mediálnom *bu-bu-bu* sa všetko vráti do starých koľají.[40] (36) To všetko je *svätosvätá* pravda! (37) *Hr-hr* sa zaľúbili a potom cúvli. (38) Chodili sme len tak *lárom-fárom*. (39) Doma ťa nebijú, v škole ťa nebijú, rastieš si *huj-buj*.

S expresívnou identifikáciou sa viažu prípady viacnásobnosti, posilňujúce graduálnosť výrazu. V dokladoch 40 – 43 sa uplatňuje kookurencia – spoločný výskyt, hromadenie, zmnožovanie kontextových synoným. Zdanlivé porušenie maximy kvantity je v intenciách princípu kooperácie, keďže je dané potrebou eliminácie koprezentných predstáv o odlišných objektoch:

> (40) Hlúposť, viem, somarina, *tresky-plesky*. (41) Na poschodí bola *trma-vrma* a zmätok, ktorý som musel dať do poriadku. (42) Kreslila som si. *Haky-baky*, čmáranice, machule, búrila som sa farbami <...>. (43) – Mali ste malú ľúbostnú pletku – *čachre-machre*?

Relevanciu **expresívnej kvantifikácie** vyjadruje metajazyková formula: ‚Hovoriaci používa reduplikát na vyjadrenie predmetnosti (44 – 45), príznakovosti (46 – 47), resp. okolnosti (48 – 49), lebo chce zdôrazniť, že ich expresívna kvantifikácia je v danom prípade relevantná.'

---

[39] Predmetnosť, príznakovosť a okolnosť sú pojmové kategórie, ktoré sú v základe nominatívnych slovných druhov: predmetnosť – substantív, príznakovosť – adjektív a slovies, okolnosť – adverbií.

[40] Metaforizácia metajazykových výrazov *la-la-la*, *bla-bla-bla* alebo *bu-bu-bu* je príkladom rekonceptualizácie, t. j. chápania a prežívania istej veci v duchu inej veci (Dolník, 2013, s. 394).

(44) Dobre sa obliecť, vybrať si to *naj-naj* si vyžaduje vkus, cit pre mieru, sebapoznanie a triezvy úsudok. (45) Milujem prírodu! *Roky rokúce* som trampoval a každý alebo každý druhý víkend sme cestovali niekam do lesov. (46) Boli to časy, keď sa chlapi pridŕžali *starej-prastarej* zásady: oko za oko, zub za zub. (47) Všetci sme si uvedomovali, že nás čakajú *dlhé-predlhé* a najmä *ťažké-preťažké* minúty. (48) Ale takých jazierok je v Demänovskej jaskyni *veľa-preveľa*, jedno krajšie ako druhé. (49) Pripadalo mi to, akoby hráči chceli *rýchlo-rýchlo* zvrátiť duel na svoju stranu.

Pre úplnosť treba dodať, že použitie reduplikátov pri prezentácii propozičných obsahov (v písaných naratívnych textoch) môže byť (a) subjektívne (autorské), (b) transponované. Pri subjektívnosti ide o explicitný odkaz na podávateľa prejavu, o odraz subjektu v reči. Subjektom je hovoriaci (doklady 50 – 51) alebo pozorovateľ (doklady 52 – 53), ktorí sú akoby priamo „na scéne". Transponovaná mienka býva konkretizovaná buď ako všeobecná (nešpecifikovaná) mienka (doklady 54 – 55), resp. ako cudzia (doklady 57 – 58). Hovoriaci alebo pozorovateľ sú v nich akoby „za scénou". Všeobecnú mienku vyjadrujú vety s nulovým gramatickým podmetom, cudzia mienka býva prezentovaná (citovaná) aj v podobe priamej reči postáv (doklady 57 – 58):

(50) Celé týždne, vlastne skoro tri mesiace som *žila-nežila*, *robila-nerobila*, *komunikovala-nekomunikovala*, *fungovala-nefungovala* <...>. (51) Keď si niečo zaumienim, idem za tým *hlava-nehlava*. (52) Obrazu krajiny vládnu impozantné hory a *čírročíre* jazerá. (53) Nádejný otec Fero sa *dlho-predlho* nervózne prechádzal po čakárni. (54) Teda, ako sa vraví, *kamarát-nekamarát*, ale v zápase z hrušky dolu! (55) *Zákon-nezákon*, keď sa rúbe les, lietajú triesky základných ľudských práv. (57) – Určite sa z toho pozviecham, – povedala. – *Svätosväte* ti to sľubujem. – (58) – Tvoja žena chodí *lárom-fárom* a ty to trpíš, – povedal mi a zatváril sa urazene.

ZÁVER

Reduplikácia ako jednoduchá a prirodzená tvarotvorná a slovotvorná stratégia úzko súvisí s fylogenézou a ontogenézou ľudskej reči, s typologickými vlastnosťami jazykov, s ikonickosťou, jazykovou kreativitou, so všeobecným konceptom zloženosti v jazyku, a teda aj so vzťahmi medzi analytizmom a syntetizmom, binomickosťou a mononomickosťou, vzťahmi medzi jazykovou ekonómiou a funkčnou redundanciou, s procesmi gramatikalizácie, lexikalizácie a textácie.

Z aspektu systémovej prirodzenosti, t. j. otázky, či reduplikácia je v slovenčine prirodzená, menej prirodzená, resp. neprirodzená, možno konštatovať jej systémovú periférnosť. Väčšina reduplikátov vzniká ako parolová modifikácia paradigmaticky už ukotvených lexikálnych jednotiek. Gramatikalizácia reduplikátov sa spája s ich slovnodruhovou príslušnosťou. V súbore 100 lexikálnych reduplikátov tvoria citoslovcia 32 %, príslovky 24 %, substantíva 17 %, častice 9 %, adjektíva 9 %, slovesá

6 %, zámená 3 %. Rozptyl je od 10 857 tokenov (*zoči-voči*) po 5 tokenov (*trnky-brnky*). V piatich prípadoch sme zaznamenali slovnodruhovú homonymiu, porov. *zoči-voči* (príslovka – predložka), *už-už / /užuž* (príslovka – častica), *až-až / /ažaž* (príslovka – častica), *láry-fáry* (citoslovce – substantívum), *čary-mary // čáry-máry* (citoslovce – substantívum). Lexikalizácia sa okrajovo týka dvoch prípadov reduplikácie morfologických tvarov, ktoré vstupom do pomenovania vytvorili novú formu s novým významom, porov. *chtiac-nechtiac* (‚volitívnosť'), *verte-neverte* (‚alternatívnosť').

V slovenčine reduplikáty tvoria síce málopočetnú, ale konštrukčne variabilnú a sémanticky mimoriadne heterogénnu a diferencovanú vrstvu lexikálnej zásoby. Výrazovo v nich prevláda zvuková inštrumentácia (súhra signácie a fonácie) vychádzajúca zo slovenskej jazykovej foniky. Reduplikácia je výdatným zdrojom mimémat a pragmalexém. Mnohé reduplikáty oscilujú medzi reliktnosťou, petrifikáciou a inovatívnosťou. Inovatívnosť sa spája v oblasti neológie aj so sférou argotizácie (porov. pomenovanie *mňau-mňau* pre typ drogy).

Reduplikáciu navrhujeme vymedzovať jednak v jej semaziologickom aspekte, a to v kontexte prejavov štruktúrneho izomorfizmu a rozlišovania reprodukčného, replikačného a reduplikačného typu (v užšom ponímaní), a jednak v onomaziologickom aspekte, ktorý nadväzuje na českú a slovenskú lingvistickú tradíciu uplatňujúcu teóriu onomaziologickej štruktúry a onomaziologických kategórií (v prípade reduplikácie – integračných a integračno-modifikačných). Jadro reduplikátov tvoria tzv. apozitá a najmä ich determinatívny typ, majúci onomaziologickú štruktúru linearizovanú v poradí: onomaziologická báza – onomaziologický príznak. Práve postpozícia determinanta umožňuje vokalické (*krížom-krážom*), konsonantické (*čachre-machre*) a prefixálne (*dávno-pradávno*, *starý-prastarý*, *ústava-neústava*) „dotvarovávanie" finálneho pomenovania.

Ukázalo sa, že reduplikáty vytvárajú v lexikóne novú kvalitu s vlastnou sémantikou a pragmatikou, ktorá osciluje okolo pragmatického princípu relevancie a amplifikácie. Reduplikácia je nástrojom expresivizácie a idiosynkrázie jazyka, ukážkou schopností človeka navodzovať alternatívne riešenia a vytvárať elokventné výrazy.

Lexikálne reduplikáty prezentujú pragmatický zmysel ekonomickým spôsobom: v hraniciach jednoslovných a dvojslovných pomenovaní sa vyjadrujú konjunktívne alebo disjunktívne, o čom svedčia ich reflexívne, rektifikačné a responzívne podoby.

V textoch aj v komunikácii môžu fungovať aj ako „divoká karta", a to v tom zmysle, že ich „nasadenie" je plne v kompetencii produktora, porov. (59) *Snežilo tak husto, že som ledva dovidel na stromy okolo mňa.* (60) *Snežilo tak husto, že som ledva-ledva dovidel na stromy okolo mňa*.

Reduplikácia z pohľadu recepcie uľahčuje sémantickú prediktabilitu (má anticipačný, proairetický charakter), je predpokladom nielen apercepčnej, ale aj reflexív-

nej zrozumiteľnosti. Apercepčná zrozumiteľnosť (zautomatizovaná identifikácia, inferencia a interpretácia významu) sa v súvislosti s reduplikáciou asociuje okrem iného najmä s ikonizmom. Reflexívna zrozumiteľnosť, ktorá si na identifikáciu významu vyžaduje myšlienkovú činnosť, sa odvíja od poznania lexikónu a gramatiky jazyka.

Reduplikácia má intralingválnu a interlingválnu dimenziu. Pre slovenčinu je (etno)signifikatívny model X-neX (*rodič-nerodič*, *zákon-nezákon*, *konať-nekonať*, *hovoriť-nehovoriť*, *pekné-nepekné*, *hrubé-nehrubé*, *dobre-nedobre* a pod.). Na druhej strane prítomnosť vokalických a echových reduplikátov je javom majúcim univerzálnejšiu podstatu, ktorá vyplýva z konceptuálnej unifikácie, oscilujúcej medzi univerzálnosťou a variantnosťou.

Bibliografia

BEŇUŠ, Štefan: Prozodické a pragmatické vlastnosti konverzačných hezitácií v angličtine. In: Jazykovedný časopis, 2011, roč. 62, s. 119 – 129.

BESNIER, Niko: Tuvaluan: A Polynesian Language of the Central Pacific. London: Routledge 2000. 692 s.

BRDAR, Mario – BRDAR-SZABÓ, Rita: Syntactic reduplicative constructions in Hungarian (and elsewhere): Categorization, topicalization and concessivity rolled into one. In: Selected Papers from the 4th UK Cognitive Linguistics Conference 2014, s. 36 – 51. Dostupné na: http://uk-cla.org.uk/proceedings [cit. 09. 06. 2016].

CRYSTAL, David: The Cambridge Encyclopedia of the English Language. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press 2003. 505 s.

ČERMÁK, František: Jazyk a jazykověda. Přehled a slovníky. Praha: Pražská imaginace 1997. 460 s.

ČERMÁK, František: Lexikon a sémantika. Praha: Vydavatelství Lidové noviny 2010. 357 s.

DER-HOUSSIKIAN, Haig: Reduplication in colloquial western Armenian. In: Lacus Forum 25, 1999. Dostupné na: http://www.lacus.org/volumes/republication [cit. 24. 03. 2016].

DOLNÍK, Juraj: Lexikológia. Bratislava: Univerzita Komenského 2003. 236 s.

DOLNÍK, Juraj: Všeobecná jazykoveda. Opis a vysvetľovanie jazyka. Druhé, doplnené a upravené vydanie. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2013. 432 s.

DRESSLER, Wolfgang U. – DZIUBALSKA-KOŁACZYK, Katarzyna – GAGARINA, Natalia – KILANI-SCHOCH, Marianne: Reduplication in Child Language. In: Studies on Reduplication. Bernhard Hurch (ed.). Berlin – New York: Mouton de Gruyter 2005, s. 455 – 474.

Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny. Ján Horecký – Klára Buzássyová – Ján Bosák a kol. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1989. 436 s.

FURDÍK, Juraj: Slovenská slovotvorba. Ed. Martin Ološtiak. Prešov: Náuka 2004. 200 s.

GIL, David: Distributive Numerals. In: Dryer, Matthew S. & Haspelmath, Martin (eds.). The World Atlas of Language Structures Online. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology 2013. Dostupné na: http://wals.info/chapter/54 [cit. 09. 07. 2015].

GHOMESHI, Jila – JACKENDOFF, Ray – ROSEN, Nicole – RUSSELL, Kevin: Contrastive Focus Reduplication in English The Salad-Salad Paper. In: Natural Language & Linguistic Theory, 2004, 22, Issue 2, s. 307 – 357.

HARGRAVES, Orin: Fiddle-Faddle! The Delight of Reduplication. 2014. Dostupné na: http://www.visualthesaurus.com/cm/ll/fiddle-faddle-the-delight-of-reduplication/ [cit. 08. 11. 2014].

HORN, Laurence: Economy and redundancy in a dualistic model of natural language. In: SKY 1993: Yearbook of the Linguistic Association of Finland. S. Shore & M. Vilkuna (eds.). Helsinki: The Linguistic Association of Finland 1993, s. 31 – 72.

INKELAS, Sharon – ZOLL, Cheryl: Reduplication: Doubling in Morphology. Cambridge: Cambridge University Press 2005. 280 s.

INKELAS, Sharon: Reduplication. In: The Morphology and Phonology of Exponence. Ed. Jochen Trommer. Oxford: Oxford University Press 2012, s. 355 – 378.

INKELAS, Sharon: Non-concatenative derivation: Reduplication. Prepublication version. Dostupné na: http://linguistics.berkeley.edu/~inkelas/Papers/2013HandbookOfDerivationInkelas.pdf [cit. 25. 07. 2015].

JAKOBSON, Roman O. – WAUGH, Linda R.: The Sound Shape of Language. Bloomington and London: Indiana University Press 1979. 308 s.

KAUFFMAN, Charles A.: Reduplication reflects uniqueness and innovation in language, thought and culture. Omniglot – Online Encyclopedia of Writing Systems & Languages. Publisher Simon Ager 2015. Dostupné na: http://www.omniglot.com/language/articles/reduplication.htm [cit. 12. 05. 2016].

KRUPA, Viktor: Otázka vývinu a tzv. primitívne jazyky. In: Jazykovedný časopis, 1977, roč. 28, s. 10 – 23.

KRUPA, Viktor – GENZOR, Jozef – DROZDÍK, Ladislav: Jazyky sveta. Bratislava: Obzor 1983. 512 s.

KRUPA, Viktor: Ikonické akustické prvky v slovnej zásobe. In: Jazykovedný časopis, 1992, roč. 43, s. 26 – 33.

KRUPA, Viktor: Čo je v jazyku exotické? In: Človek a jeho jazyk. 1. Jazyk ako fenomén kultúry. Na počesť profesora Jána Horeckého. Ed. Klára Buzássyová. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2000, s. 15 – 22.

MARCELLI, Miroslav: Príklad Barthes. Bratislava: Kalligram 2001. 315 s.

MATTES, Veronika: Types of Reduplication. A Case Study of Bikol (Studia Typologica). Berlin/Boston: Walter de Gruyter 2014. 210 s.

McCARTHY, John J. – PRINCE, Alan S.: Prosodic Morphology 1986. Final Revision: October 25, 1996. Dostupné na: http://ruccs.rutgers.edu/images/tech_rpt/tr-32/pm86all.pdf [cit. 24. 09. 2014].

MISTRÍK, Jozef: Lingvistický slovník. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 2002. 294 s.

MLACEK, Jozef: Tvary a tváre frazém v slovenčine. Bratislava: Stimul 2001. 169 s.

MLACEK, Jozef: K tvarovým zvláštnostiam slov v slovenských frazémach. In: Studia Academica Slovaca 33. Prednášky XL. letnej školy slovenského jazyka a kultúry. Red. Jozef Mlacek – Miloslav Vojtech. Bratislava: Stimul 2004, s. 132 – 153.

Mluvnice češtiny 3. Skladba. Ved. red. Jan Petr. Praha: Academia 1987. 746 s.

OLOŠTIAK, Martin: Aspekty teórie lexikálnej motivácie. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2011. 339 s.

PINKER, Steven: The Language Instinct: The New Science of Language and Mind. New York: Harper Perennial 1995. 494 s.

RUBINO, Carl: Pangasinan. In: Encyclopedia of the World‘s Languages: Past and Present. Jane Garry – Carl Rubino (eds). New York/Dublin: H. W. Wilson Press 2001, s. 539 – 542. Dostupné na: http://wals.info/refdb/record/Rubino-2001b [cit. 06. 08. 2015].

SOKOLOVÁ, Jana: Aponované substantívne pomenovania v ruštine. In: Rossica slovaca I. Acta Facultatis philosophicae Universitatis Šafarikanae. Jazykovedný zborník 12. Literárnovedný zborník 11. Bratislava: SPN 1992, s. 41 – 48.

SOKOLOVÁ, Jana: Tri aspekty jazykovej nominácie. Nitra: UKF v Nitre, Filozofická fakulta 2002. 104 s.

SOKOLOVÁ, Jana: Komunikačný aspekt nominálnych tautológií typu obchod je obchod. In: Slovenská reč: časopis pre výskum slovenského jazyka, 2015, roč. 80, 3 – 4, s. 157 – 176.

SOKOLOVÁ, Miloslava – IVANOVÁ, Martina – VUŽŇÁKOVÁ, Katarína: Prínos slovníka koreňových morfém k charakteristike kompozít. In: Jazykovedný časopis, 2005, roč. 56, s. 99 – 126.

TSUR, Reuven: What Makes Sound Patterns Expressive? The Poetic Mode of Speech Perception. Durham and London: Duke University Press 1992. 188 s.

UZAWA, Hiroshi: Analysis and Synthesis of the Semantic Functions of Reduplication in Malay. 2012, No. 9, s. 185 – 202. Dostupné na: http://cblle.tufs.ac.jp/assets/files/publications/working_papers_09/section/185-202.pdf [cit. 06. 08. 2015].

WHARTON, Tim: Natural pragmatics and natural codes. In: Mind and Language, 2003, 18, s. 447 – 477.

WIERZBICKA, Anna: Cross-Cultural Pragmatics: The Semantics of Human Interaction. Berlin/New York: Mouton de Gruyter 2003. 502 s.

АЛИЕВА, Зайнаб Магомедовна: Словообразование в чамалинском языке. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Махачкала: ДНЦ РАН, Институт языка, литературы и искусства им. Г. Цадасы 2002. 160 с. Dostupné na: http://www.dissercat.com/content/slovoobrazovanie-v-chamalinskom-yazyke [cit. 25. 04. 2016].

АПРЕСЯН, Юрий Дереникович: Типы коммуникативной информации для толкового словаря. In: Язык: система и функционирование. Москва: Наука 1988, с. 10 – 22. Dostupné na: http://teneta.rinet.ru/rus/aa/apresjan_tipy_communikativnoj_info.htm [cit. 03. 08. 2015].

БЕКТАШ, Локман: Структура и семантика редупликации в турецком и таджикском языках. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Душанбе: Российско--Таджикский (Славянский) университет 2015. 198 с.

ВЕЖБИЦКА, Анна: Редупликация в итальянском языке: кросс-культурная прагматика и иллокутивная семантика. In: Семантические универсалии и описание языков (пер. с англ.). Москва: Языки русской культуры 1999, с. 224 – 259.

ВОРОТНИКОВ, Юрий Леонидович: «Зюмо-зюмо некузявые бутявки». In: Русская речь, 2002, № 1, с. 36 – 41.

ГИЛЯРОВА, Ксения Алексеевна: Такая девочка-девочка. Семантика редупликации существительных в русской разговорной речи и языке интернета. In: Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии: По материалам ежегодной Международной конференции «Диалог» (Бекасово, 26 – 30 мая 2010 г.). Вып. 9 (16). Москва: Издательство РГГУ 2010, с. 90 – 96. Dostupné na: [cit. 23. 11. 2014].

КИБРИК, Александр Евгеньевич: Багвалинский язык: Грамматика. Тексты. Словари. Москва: Наследие 2001. 930 с.

КРЮЧКОВА, Ольга Юрьевна: Редупликация в аспекте языковой типологии. In: Вопросы языкознания, 2000, № 4, с. 68 – 84.

КРЮЧКОВА, Ольга Юрьевна: Вопросы лингвистической трактовки лексической редупликации в русском языке. In: Русский язык в научном освещении, 2004, 8, № 2, с. 63 – 85.

МАЙСАК, Тимур Анатольевич – МЕРДАНОВА, Солмаз Рамазановна: Конструкции с повтором в агульском языке. In: ACTA LINGUISTICA PETROPOLITANA. Труды Института лингвистических исследований РАН. Отв. ред. Н. Н. Казанский. Т. X. Ч. 3. Studia typologica octogenario Victori Khrakovskij Samuelis filio dedicata. Ред. С. Ю. Дмитренко, Н. М. Заика. Санкт--Петербург: Наука 2014, с. 396 – 422.

МЕЛЬЧУК, Игорь Александрович: Курс общей морфологии. Том 3. Перевод с французского И. А. Муравьевой и Е. Г. Устиновой. Общая редакция Н. В. Перцова и Е. Н. Саввиной. Москва – Вена: Языки русской культуры, Венский славистический альманах 2000. 368 с.

МИНЛОС, Филипп Робертович: Редупликация и парные слова в восточнославянских языках. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Москва: Институт славяноведения РАН 2004. 20 с.

ОГЛОБЛИН, Александр Константинович: Материалы по удвоению в мадурском языке. In: Языки Юго-Восточной Азии: Проблемы повторов. Отв. ред. Н. Ф. Алиева. Москва: Издательство Наука 1980, с. 165 – 177.

ПЛУНГЯН, Владимир Александрович: Общая морфология: Введение в проблематику. Москва: Эдиториал УРСС 2000. 384 с.

РОЖАНСКИЙ, Фёдор Иванович: Редупликация и названия животных в африканских языках. In: Вопросы языкознания, 2007, № 2, с. 57 – 66.

РОЖАНСКИЙ, Фёдор Иванович: Редупликация в канури. In: Африканский сборник 2007. Санкт-Петербург: Наука 2008a, с. 483 – 498.

РОЖАНСКИЙ, Фёдор Иванович: Редупликация как словообразовательное средство в языках Западной Африки. In: Основы африканского языкознания. Лексические подсистемы. Словообразование. Ред. В. А. Виноградов. Москва: Academia 2008b, с. 495 – 530.

СЕПИР, Эдвард: Избранные труды по языкознанию и культурологии. Москва: Прогресс 2002. 656 с.

СОКОЛОВА, Яна: Лексическая редупликация. Маргинальное явление словацкого языка? Saarbrücken: Palmarium Academic Publishing 2015. 190 с.

ФЕДОРОВА, Людмила Львовна: Эмоции в грамматике. In: Эмоции в языке и речи. Сост. и отв ред. И. А. Шаронов. Москва: Издательство РГГУ 2005, с. 178 – 199.

ХЛЕБНИКОВ, Велемир: Творения. Dostupné na: http://rvb.ru/hlebnikov/tekst/02poemy/219.htm [cit. 02. 06. 2015].

Pramene

Krátky slovník slovenského jazyka. 4., doplnené a prepracované vyd. Red. Ján Kačala – Mária Pisárčiková. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2003. 988 s.

Slovník súčasného slovenského jazyka. A – G. Red. Klára Buzássyová – Alexandra Jarošová. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2006. 1134 s.

Slovník súčasného slovenského jazyka. H – L. Red. Klára Buzássyová – Alexandra Jarošová. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2011. 1088 s.

Slovník súčasného slovenského jazyka. M – N. Red. Alexandra Jarošová. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2015. 1104 s.

Slovenský národný korpus – verzia prim-7.0-public-all. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV v Bratislave 2015. Dostupné na www: https://bonito.korpus.sk.

http://www.kunstkamera.ru/lib/rubrikator/03/03_04/978-5-02-025251-6 [cit. 01. 11. 2014].
http://wals.info/chapter/27 [cit. 01. 11. 2014].
http://evimturkiye.com/forum/17-3092-1 [cit. 20. 11. 2014].
http://www.eva.mpg.de/lingua/ [cit. 25. 04. 2016].
http://reduplication.uni-graz.at/ [cit. 04. 11. 2014].